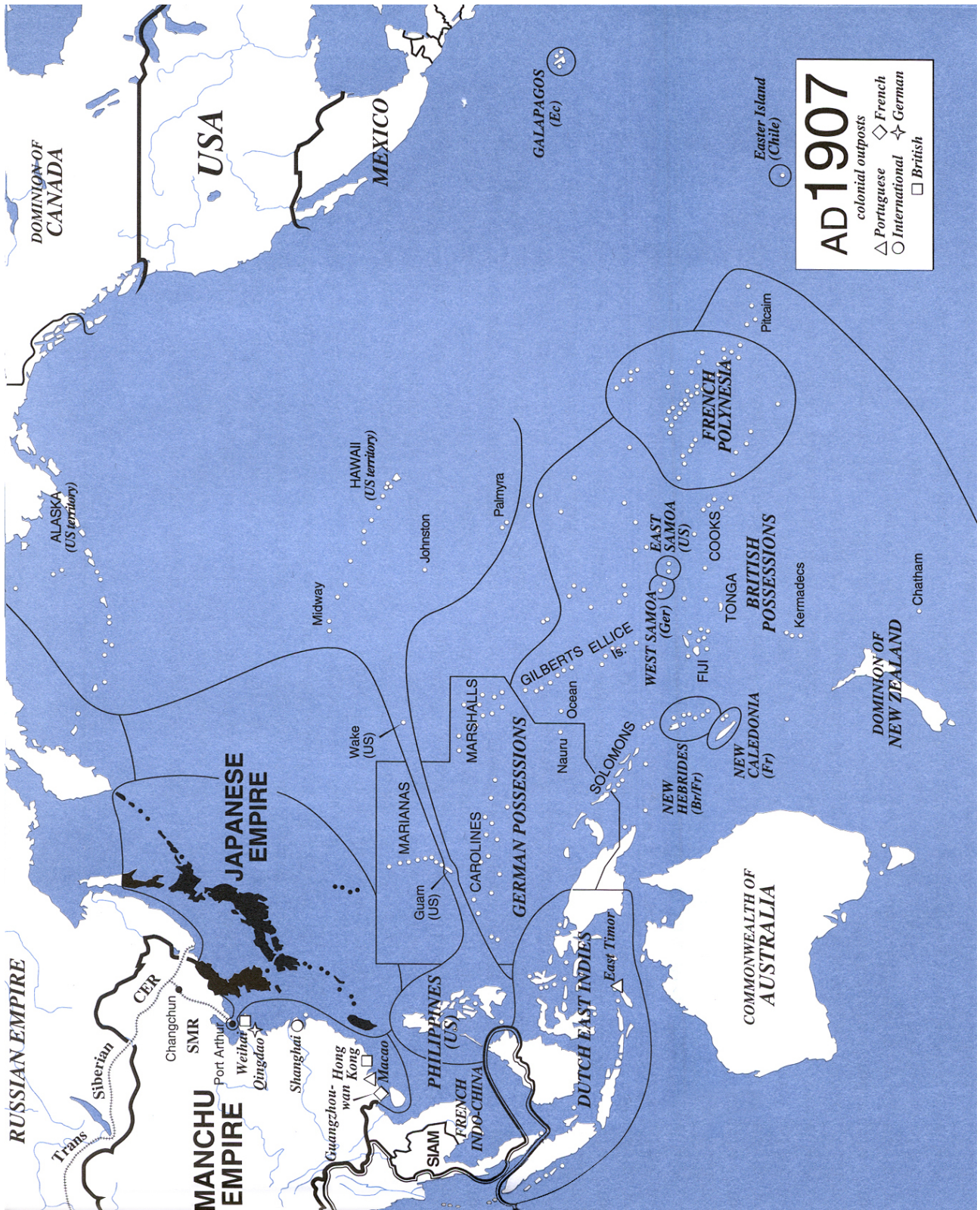

Åsö Vuxengymnasium

Föredrag 7 oktober 2003
Åhörarkompendium

Vägen till Pearl Harbor

Jan Bernhoff

Vid 1900-talets början hade Japan klivit ut på en världsarena som dominerades av Europas kolonialmakter. Även USA hade sällt sig till denna skara och blivit en kolonial stormakt.

Vägen till Pearl Harbor

Tidigt på morgonen 7 december 1941 gick japanskt flyg till anfall mot USA's flotta i Pearl Harbor, beläget mitt i Stilla Havet mellan Asien och Amerika. Denna händelse aktualiserades under sommaren 2001 i och med ännu en hårdlanserad biofilm i samma Hollywood-patriotiska anda som bland annat *Independence Day* och *Saving Privat Ryan*. Och självklart pratades det också mycket om Pearl Harbour i samband med attentaten i New York 11 september 2001. I Sverige lika väl som i USA förväntades folk hurtigt svälja budskapet om att de fredliga och vänliga jänkarna fullständigt oväntat blev överfallna av en banditstat i stil med Cuba eller Irak (eller Nicaragua, Libyen, Serbien, Iran, Vietnam, Syrien, et cetera, et cetera. . .). Mycket talar emellertid mot denna bild.

Förhistorien till Pearl Harbor torde börja när Japan tvingades öppna sig för handel med omvärlden. Året var 1853 och amiral Perry hade kommit från USA med fyra kanonbåtar, för att Japans ledande män skulle begripa hur man ska förhålla sig till Västvärlden om man inte själv är född in i den.

De handelsavtal som Japan påtvingades av först USA, och sedan av Storbritannien, Frankrike, Nederländerna med flera var mycket ofördelaktiga. Tullsatserna dikterades exempelvis helt och hållet av dessa kolonialmakter. I avtalen ingick dessutom överenskommelser om exterritoriella rättigheter, det vill säga att utlänningarna undandrogs de japanska lagarna och underställdes sina egna konsulers jurisdiktion.¹ Kina och Turkiet hade då redan blivit föremål för denna indirekta – men mycket påtagliga – för av kolonialism.

Örikets invånare, som således blivit inordnat i världsordningen, tillväxte i antal medan samurajerna bytte ut sina svärd och rustningar mot portföljer och skrivbord. Moderniseringen av Japan uppenbarade dock ett problem: Råvaror som olja, gummi och metaller finns knappast i hemlandet, utan måste hämtas utifrån. Det kom att få mycket stor betydelse för Japans moderna historia.

Närmast till hands låg att importera råvaror från Kina, vilket inledningsvis gick rätt bra, men mörka moln hopade sig på himlen: Ryssland som under seklernas lopp sträckt ut sin makt allt längre österut i Sibirien hade börjat kasta giriga blickar på Kina, och i synnerhet på dess nordostligaste provins Manchuriet beläget mellan Mongoliet och Korea. Eftersom även Japan strävade efter inflytande där, bröt kriget ut 1904, ett krig där Japan utgick som segrare. Detta fick till följd att det japanska inflytandet i Manchuriet säkrades genom kontrollen över Sydmanchuriska järnvägen fram till Changchun, medan ryssarna fick dra sig tillbaka och vara nöjda med kinesiska östra järnvägen som nordlig transitpassage till Vladivostok.²

Theodore Roosevelt, som var USA:s president när detta korta krig rasade, hade inget att invända mot Japans nya särställning i Manchuriet.³ Det övriga Kina var redan uppdelat i olika intressesfärer, det vill säga områden där olika västerländska kolonialmakter kunde tjäna på kinesernas utsatthet. Att Japan på detta sätt sällat

Amiral Perry
"öppnade"
Japan för
handel med
omvärlden.

¹ Fujio Düring sid 106.

² *The Penguin Historical Atlas of the Pacific* sid 84.

³ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 271.

sig till kolonialmakternas skara var inte hedervärd, men alternativet hade varit att självt förbli lovligt byte. I linje med detta gjordes Korea till japansk koloni 1910.⁴

William Howard Taft, som blev Theodore Roosevelts efterträdare på presidentposten, markerade däremot sin motvilja mot att Japan kunde uppträda som en europeisk stormakt, och detsamma gäller näste president, nämligen Woodrow Wilson som drog in USA i första världskriget.⁵

Japan stod i första världskriget på de allierades sida för att kunna lägga sig till med Tysklands kolonier i Stilla havet, samt för att kunna ta över de tyska intressena i Kina. President Wilson uttalade sig kritiskt mot Japans intressen i Manchuriet och i Versaillesfreden när världskriget var slut försökte han hindra Japan från att ta över den kinesiska Shantunghalvön efter tyskarna, något som han dock misslyckades med eftersom britterna hade större förståelse för Japans strävanden.⁶

President Wilson har tillåtits gå till historien som den gode fredsstiftaren från Versailles, förrådd av sina elaka allierade Frankrike och Storbritannien. Detta synsätt är fortfarande rådande fastän han fått in USA i kriget genom att på bara ett år driva upp sitt vid den tiden pacifistiska folk till att bli en vrålande stridslysten hop.⁷ Hans roll i Sydostasien blev däremot att leda in USA på en konfrontationens väg, som så småningom skulle leda fram till Pearl Harbor.

Wilsonsen senare ageranden ska ses i ljuset av att revolution brutit ut i Ryssland, där röda bolsjevikerna snart krigade mot den brokiga alliansen av vita, det vill säga anti-bolsjevikerna. Eftersom Sibirien snart blev ett "vitt" anti-bolsjevikiskt maktområde, skickade Japan in hjälptrupper dit i kampen mot de röda. Detta hade möjligen kunnat leda till att det råvarurika Sibirien förblivit fritt från kommunismen, och istället hamnat under Japans beskydd.

I Storbritannien fanns snarlika planer på att upprätta en rysk satellitstat kring Kolahalvön och Vita havet, varför man stödde de vita ryssarna i detta område. En sådan stat hade blivit en trogen leverantör av timmer till britterna.

President Wilson lät skicka amerikansk trupp till så väl området kring Vita havet som till Sibirien via Vladivostok. Men medan de amerikaner som stred vid britternas sida understödde dessa, strävade Wilson med sina trupper i Sibirien efter att bevaka och motarbeta Japans ambitioner i detta område, trots att de hade bolsjevikerna som gemensam fiende.⁸ Det var viktigare för Wilson att sätta käppar i hjulen för Japan än för det gryende Sovjetunionen, vars makt således kunde sträckas ut ända fram till Vladivostok i Japans omedelbara närhet.

USA hade däremot en klarsynt utrikesminister i Robert Lansing. Denne hade förståelse för Japans oro över att kommunismen kunde spridas i Sydostasien samt för dess önskan om östra Sibirien som bastion mot Sovjetunionen:

⁴ Fujio Düring sid 117.

⁵ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 272.

⁶ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 272.

⁷ Chomsky sid 67-68 angående Creel-kommissionen vars uppgift var att skapa krigsstämning.

⁸ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 272.

”Min föreställning är att de [japanerna] kommer att skicka förstärkningar till Sibirien och försöka stärka Seminoffs [vita] styrka. Jag kan inte se hur den japanska regeringen skulle kunna utöva någon annan politik i ljuset av den mycket påtagliga faran för Japan om bolsjevikerna skulle få fotfäste i Manchuriet och samarbeta med de koreanska revolutionärerna. Under dessa omständigheter borde vi helt säkert inte höja någon protest mot att Japan sänder en tillräcklig styrka för att hejda bolsjevikernas framryckning, för spridandet av bolsjevismen i Fjärran Östern vore ett skräckinjagande hot mot civilisationen.”⁹

Robert Lansing, ministern som fruktade för att kommunismen skulle spridas.

Men Lansing kunde inte mildra Wilsons anti-japanska attityd, och fick dessutom avsked i februari 1920. Lenin åsåg det hela med förtjusning, och var inte sen att utnyttja situationen. I november 1920 kunde New York Times skriva att W. B. Vanderlip hade tillåtits exploatera malmfyndigheter i Sibirien. Anledningen till detta förklarade Lenin för sin inre krets:

”Vi ska ge Amerika ett territorium av ekonomiskt värde, i ett område där vi inte har någon flotta eller några militära styrkor. På detta sätt kan vi driva den amerikanska imperialismen mot den japanska bourgeoisien”¹⁰

Utöver en anti-immigrationslag mot japanska arbetare på 1920-talet, fortsatte spelet mellan USA och Japan i oktober 1927, när Morgan and Company ombads låna ut 40 miljoner dollar för att rusta upp järnvägen i södra Manchuriet. Eftersom järnvägen i hög grad kontrollerades av japanska regeringen, fick frågan om lånet en politisk karaktär. Morgan and Company skickade en tjänsteman vid namn Thomas W. Lamont till Manchuriet för att studera situationen. Han fann att provinsen var ”den enda stabila regionen i hela Kina”, som vid den tiden var uppstyckat av olika krigsherrar. Japanerna utvecklade, fortsatte Lamont, Manchuriet inte bara militärt, utan också ekonomiskt.” Utvecklingen var i kinesernas intresse. Dessa flydde enligt Lamont norrut in i Manchuriet för att ”undfly banditväldet, rånandet och utplundringen som de utsattes för annorstädes.” Men fastän både USA’s ambassadör i Tokyo och dess chargé d’affaires i Beijing tillstyrkte lånet, blev motståndet från det officiella Kina med Chiang Kai-shek i spetsen så stort att Morgan and Company tappade intresset för hela affären.¹¹

Manchuriet kom ännu högre upp i hetluften i september 1931, då japansk trupp skickades dit. Detta var dock inte ett solklart fall av japansk aggression. Japan hänvisade till fördragen i den tidigare nämnda Versaillesfreden efter första världskriget, samt till att Chang Hsueh-liang, den lokale krigsherren över Manchuriet, var djupt skuldsatt till japanska banker.¹² På 1930-talet fanns det inte som idag någon världsbank som inskrider när ett land inte kan fullgöra sina betalningar.

Men det viktigaste skälet till Japans militära ingripande var fruktan för att Sovjetunionen skulle ta över där. En kinesisk razzia 1929 på sovjetiska konsulatet i Harbin (i Manchuriet) hade uppdagat stora mängder propagandamaterial

⁹ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 272. Jämför Lansing, Howard: *Diary, November 30, 1918, Lansing Papers*, Library of Congress.

¹⁰ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 273. Jämför Dallin, David J, *The Rise of Russia in Asia* (New Heaven, Conn.: Yale University Press, 1949) sid 165.

¹¹ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 274-275.

¹² Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 275

syftande till att vinna över folket till kommunismen. Samma år hade en sovjetisk militär styrkedemonstration fått nyssnämnde Chang Hsueh-liang att markera sin underdånighet.¹³

I Japan ansågs det att Manchuriet utgjorde en hörnsten både ekonomiskt och militärt. Dessutom hoppades man att USA skulle ha förståelse för denna synpunkt och jämföra med att Washington några år bakåt successivt skickat trupp till Haiti, Dominikanska republiken och till andra länder i Centralamerika för att försäkra sig om vänliga regeringar där.¹⁴

Presidentvalet i USA 1932 ledde emellertid till att en mycket anti-japansk man kom till makten nämligen "New Deal" Franklin Delano Roosevelt. Det innebar att han var på samma linje som sin utrikesminister Henry Stimson. Denne hade redan när han satt med i föregående president Hoovers regering – förgäves – engagerat sig för att USA inte skulle erkänna den japanska marionettregeringen i Manchuriet. Stimson hänvisade till Kellogg-Briandpakten från 1928, som ungefär gick ut på att våld inte fick användas i politiskt syfte, men hade ändå låtit den sovjetiska aggressionen mot Kina 1929 passera obemärkt. Dessutom hade han själv tidigare förlöjligat President Wilsons fåfängliga strävan efter att bevara stabilitet i Latinamerika genom att inte erkänna regimer där som kommit till makten genom våld. Stimsons principfasta (men selektiva) förhållningssätt till Kellogg-Briandpakten gick för övrigt emot den samtida attityden hos länder som Storbritannien och Frankrike, samt mot de återhållsamma principer som George Washington formulerat för utrikespolitiken.

Henry Stimson, en av de politiker som ledde in USA på krigets väg.

Stimson rättfärdigade vidare sin politik med att en japansk-kinesisk konflikt för två generationer sedan visserligen hade saknat betydelse för USA, men att de nuvarande ekonomiska intressena i Fjärran Östern var betydande. Detta påstående ägde sin riktighet i den mån Japan åsyftades. USA's handel till och från Japan var under 1930-talet tre till fyra gånger värdet av handeln mellan USA och Kina. Därför omtalades värdet av Kinahandeln ofta i termer av framtida visioner hellre än som nutida realiteter.

President Roosevelt själv avslöjade sig som en Kinanostalgiker när två av hans rådgivare försökte få honom att ändra inställning till Kina och Japan: Han svarade med att hans förfäder hade drivit handel med Kina och att han av detta skäl hade den djupaste sympati för kineserna. Presidentens mor hade bott i Kina som liten flicka och han pratade ofta om familjens affärer i Kina under 1800-talets början.¹⁵

Franklin Delano Roosevelt har av historiker vunnit erkännande för sitt sjösättande av The New Deal, som ansetts ha tagit världen ur den världsdepression som börjat med Wall Street-kraschen 1929. På senare år har dock Roosevelts betydelse för den globala ekonomin blivit omvärderad, bland annat eftersom redan president Hoover gjorde statsingripanden i ekonomin med byggprojekt som Hooverdammen.

Vad som dessutom ofta glöms bort är att The New Deal innefattade en betydande del militärt upprustande (vilket givetvis leder till att arbetslösa får jobb). Redan 1933, under det första året av sitt ämbete, anslog Roosevelt 238 miljoner dollar till

¹³ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 276.

¹⁴ The Times Atlas of the 20th Century, sid 143 & *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 276.

¹⁵ Neumann, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 236-238.

flottan trots inhemsk liberal kritik och trots att sjö militära satsningar världen över var i avtagande. Samtida bedömare ansåg att sjö militära rustningar enbart kunde vara riktade mot Japan, där man oroligt började rusta ikapp.¹⁶

I oktober 1934 påbörjades dialogen mellan Japan och USA inför den internationella sjökrigskonferensen som skulle hållas 1935. Japanerna var ovilliga att fortsättningsvis acceptera det 5-5-3-förhållande som fastställdes 1922, och som inneburit att deras flotta bara fick utgöra 60% av USA's eller Storbritanniens flottor. Detta ställningstagande berodde på att slagskeppens räckvidd ökat betydligt, samt på att de offensiva fördelarna med fartygsbaserat flyg blivit uppenbara. Japans alternativa förslag till en större egen flotta var att alla offensiva sjöstridskrafter skulle avrustas. Som offensiva sjöstridskrafter definierades hangarfartyg och slagskepp, samt kryssare med åttatumskanoner, medan jagare och ubåtar betecknades som defensiva.

Ett sådant arrangemang hade omöjliggjort offensiv sjökrigsföring och inneburit sjö militär säkerhet för både USA och Japan. Det hade även omöjliggjort Roosevelts och Stimsons planer på att utöva påtryckningar i Sydostasien med hjälp av den kanonbåtpolitik som gick tillbaka till amiral Perrys öppnande av Japan 1853. Så USA förkastade de båda japanska förslagen. Japanerna svarade att de inte kunde hålla sig till avtalet längre, och från Washington deklarerades det att nästa års sjökrigsövning skulle hållas i Sydostasien. En negativ bieffekt av att förhandlingarna med Japan sprack blev att Filippinerna, som USA erövrade från Spanien 1898, med sin avsaknad av befästa hamnar och sitt utsatta geografiska läge kunde avskrivas som omöjliga att försvara. Roosevelt pratade parallellt med detta optimistiskt om fred inför sitt folk, men höjde ändå de sjö militära anslagen till 485 miljoner dollar, ditintills rekord för USA i fredstid.

Den japanska delegationen dök ändå upp på örlogskonferensen i London i december 1935, och föreslog att alla skulle nedrusta kraftigt. Det japanska förslaget låg först på agendan, men mötte starkt motstånd från både USA och Storbritannien, eftersom dessa länder i sådana fall inte hade kunnat upprätthålla sina globala imperier. Japan övergav konferensen och lämnade bara kvar en observatör.¹⁷

I februari 1938 fick japanerna en förvarning om att ett framtida krig skulle kunna innebära samverkan mellan USA:s och Storbritanniens flottor. Det läckte nämligen ut till den krigsovilliga Kongressen i Washington att en kapten Ingersoll, som var chef för flottans krigsplaneringsavdelning, hade varit på hemligt uppdrag i London. I Japan stärkte detta misstankarna om att den egna flottan måste vara stark nog för att motstå ett anglo-amerikanskt försök att blockera handeln mot yttervärlden.¹⁸

Efter 1938, när Hitlers makt i Europa ökat genom Österrikes och Tjeckoslovakiens fall, blev det lättare för Roosevelt och Stimson att driva igenom ambitionen på en flotta för vardera Atlanten och Stilla Havet. De sjö militära satsningarna ökade markant. Den nordamerikanska stereotypa föreställningen om asiaterna gick ut på att dessa var underlägsna anglosaxarna, varför ingen verkade tro på att ett krig mot Japan kunde bli långvarigt. Den överraskande segern som

¹⁶ Neumann, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 244.

¹⁷ Neumann, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 246-249.

¹⁸ Neumann, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 254.

Japan vunnit mot Ryssland i kriget 1904-05 hade glömts bort, likaväl som det hade glömts bort att amerikanernas respekt för Japan hade ökat på grund av kriget. Roosevelt och Stimson började planera enligt föreställningen att en stark flotta kombinerat med tilltagande handelssanktioner skulle bringa Japan till underkastelse. Denna tilltagande sanktionspolitik, som gjorde japanerna allt mer nervösa, ledde till att det enda av någorlunda betydelse som fortfarande kunde säljas till Japan 1940 var olja.¹⁹

Eftersom Roosevelt hade lovat vitt och brett i valrörelsen 1940 att USA skulle hållas utanför kriget, planerades konfrontationen med utgångspunkten att Japan skulle gå först till anfall. Trots detta gav presidenten order om att en betydande flottstyrka skulle förflyttas från västkusten långt ut i Stilla havet till den utsatta hamnen Pearl Harbor, tvärt emot de råd han fick av sina amiraler Stark och Richardson.

Roosevelt hade mer för sig som amatörmässig planerare av sjökrigföring. I oktober 1940 lade han fram sin idé som gick ut på att Japan i händelse av krig skulle kunna blockeras med hjälp av två linjer av patrullerande lätt beväpnade skepp. Den ena linjen skulle gå från Hawaii till Filippinerna, och den andra linjen skulle gå från Samoa till Singapore. När amiral Richardson fick höra talas om denna plan konstaterade han att Japan säkert skulle gå i krig för att bryta en sådan blockad. Dessutom avfärdade han denna planerade blockad som ogenomförbar, och tillade att många fartyg skulle förloras om den genomfördes. Kort efteråt avskedades Richardson från sin post.²⁰

Medan Roosevelt planerade för blockad och krig mot Japan, försökte den japanske utrikesministern Matsuoka upprepade gånger åstadkomma en diplomatisk öppning. Han vände sig till den New York-baserade katolske biskopen James E. Walsh och den honom närstående Fader J. M. Drought, som tog på sig uppdraget att söka göra ett gott intryck på presidenten. Japan erbjöd sig att överge samarbetet med axelmakterna Tyskland och Italien, samt att dra sig tillbaka från Kina (dit japanerna ryckt längre in från och med 1937), vars integritet skulle garanteras geografiskt och politiskt. Bishop Walsh och Fader Drought skyndade till Washington, där de 23 februari 1941 lade fram förslaget för presidenten. Förslaget skulle "tas upp till diskussion" sades det, men blev förkastat trots att det hade inneburit en oerhörd prestigeförlust för Japan.²¹

Förslag som dessa klingade ohörda, och hade dessutom det gemensamt att Japan visade sig mycket mer angeläget om att stå på god fot med USA än med axelmakterna i Europa. Således avhöll sig Japan från att anfälla sin gamle fiende Sovjetunionen när Tyskland gjorde det, eftersom detta bedömdes leda till omedelbart krig även mot USA.²²

F D Roosevelt till höger i valrörelsen 1932 (med sin blivande vice-president, den obemärkte John Garner).

¹⁹ Neumann, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 254-255.

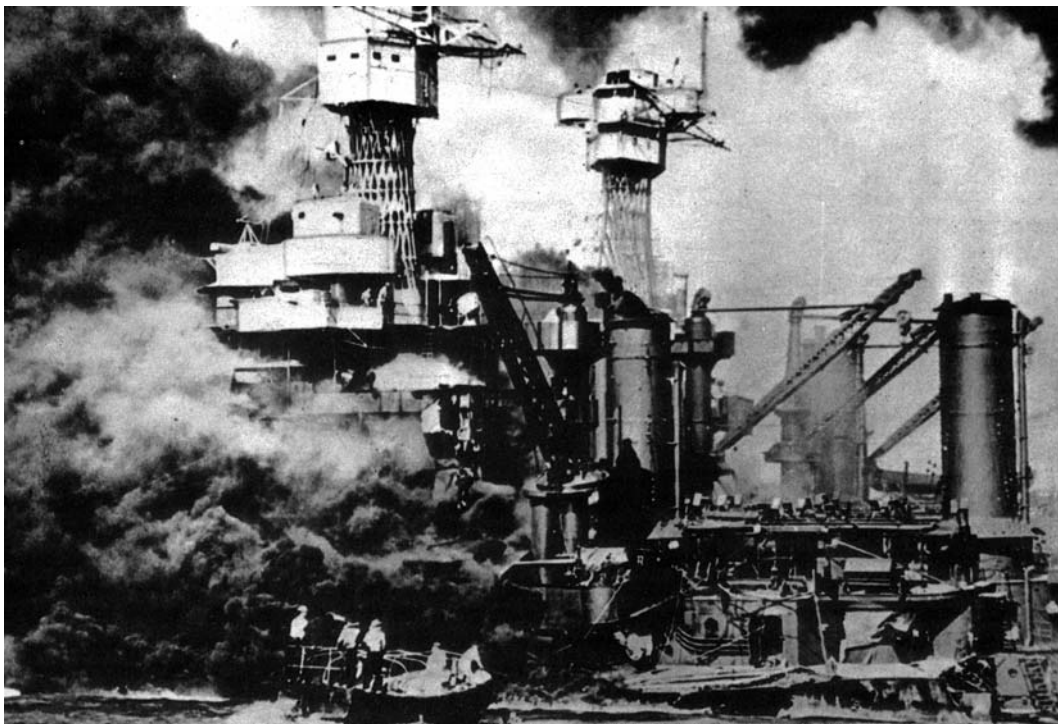
²⁰ Neumann, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 258-259.

²¹ Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 297-29, jämför *International Military Tribunal for the Far East*, Exhibit No. 3441, pp. 32979-85

²² Tansill, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 301.

26 juli 1941 kom slutligen det beslut som skulle tvinga Japan på knä: Alla dess tillgångar i USA blev frusna, och ingen mer olja skulle kunna inhandlas.²³ Alternativet till underkastelse – som på amiral Perrys tid – var att anfalla det råvarurika Nederländska Ostindien (=dagens Indonesien), för närvarande kontrollerat av britterna eftersom Nederländerna var ockuperat av Tyskland.

Vi vet vilket alternativ japanerna valde. De anföll och tog snabbt över Filippinerna – som mycket riktigt var omöjliga att försvara – liksom Nederländska Ostindien och Malaysia med Singapore. Men framförallt slog det japanska flyget till mot USA:s flotta i Pearl Harbor, där man sänkte fyra av åtta närvarande slagskepp och tillfogade svåra skador på de övriga. Dessutom förstörde den japanska anfällsvågen ungefär 200 flygplan på Hawaii. Däremot fanns det alldeles för tillfället dock inte några amerikanska tunga kryssare eller hangarfartyg på plats.²⁴

En långsiktig provokationsstrategi hade till slut lett USA in i krig mot Japan. På 10-årsdagen av anfallet kommenterade ledarsidan i Washington Post denna händelse på nedanstående sätt:

”Under kriget var det vår vana att betrakta Pearl Harbor-dagen med F D Roosevelts ord, ”en vanärens dag” (a day of infamy). Denna tidning protesterade under hela kriget mot varje sådan ceremoni. Benämningen var nästan orientaliskt i sin masochism – ovärdigt oss, en travesti på sanningen. Det gav ett helt felaktigt intryck av ett fredsälskande, oprovocerande Amerika som plötsligt blev påhoppat av en kaxe (bully) som vi inte hade något otalt med. Ingen historiker kommer någonsin att acceptera den tolkningen.”²⁵

²³ Neumann, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 263.

²⁴ Barnes/Hudson, *Historical Atlas of Asia* sid 130 & McEvedy, Colin, *The Penguin Historical Atlas of the Pacific* sid 89. McEvedy's kommenterar är: "The mercy was that none of the Pacific fleet's three carriers was in port."

²⁵ Ledarsidan i Washington (D.C.) Post, 7 december 1951, jämför Morgenstern, *Perpetual War for Perpetual Peace* sid 315.

Tvärt emot det som bedömts blev kriget mot Japan långvarigt och kostsamt. När kriget sedan äntligen var slut och japanerna tvingats till underkastelse, blev följderna att kommunismen bredde ut sig över (bland annat) Kina så som Lansing fruktat redan 1920, så att Roosevelts och Stimsons visioner om handel och goda relationer grusades brutalt. Även Sydostasien i övrigt gjorde uppror mot Västerlandet så att Frankrike, Storbritannien och Nederländerna tvingades efter dyra och grymma avkolonialiseringskrig lämna området. Med krig i Korea och Vietnam väntande om hörnet hade USA inlett ett långvarigt krig för globalt herravälde som än idag inte visar några tecken på att ta slut.

Litteratur

Barnes, Harry Elmer (redaktör)

Perpetual War for Perpetual Peace

I detta verk finns tre uppsatser som haft betydelse för denna uppsats, nämligen "**How American Policy toward Japan Contributed to War in the Pacific**" av William L Neumann på sidorna 231-268; "**Japanese-American Relations, 1921-1941; The Pacific Back Road to War**" av Charles Callan Tansill på sidorna 269-313 och "**The Actual Road to Pearl Harbor**" av George Morgenstern på sidorna 315-406.

Barnes, Ian & Hudson, Robert

Historical Atlas of Asia, Arcadia Editions Limited 1998

Chomsky, Noam

Makt Lögner Motstånd, Ordfront förlag 1999

Fujio Düring, Chieko

Japan - Kultur och historia, Studentlitteratur 1985

McEvedy, Colin

The Penguin Historical Atlas of the Pacific, penguin Books 1998

Overy, Richard (redaktör)

The Times Atlas of the 20th Century, Times Books 1994

Webbsidor

Internet är att rekommendera, eftersom den är mer lättillgänglig än de flesta ovanstående verken i litteraturlistan.

http://www.microworks.net/pacific/special/pearl_harbor.htm

Denna sida gjordes i samband med storfilmerna om Pearl Harbor 2001, och har udden vänd mot en del utbredda vanföreställningar.

<http://www.lewrockwell.com/north/north26.html>

Lewrockwell är i största allmänhet en anti-krigswebbsida, där den ovanstående korta uppsatsen om Pearl Harbor befinner sig.

http://www.thenewamerican.com/focus/military/pearl_senate_vote.htm

Den här artikeln berättar om att senaten i Washington 25 maj 1999 röstade 52 – 47 för att amiral Kimmel och general Short – som båda hade befäl på Hawaii den ödesdigra dagen – inte bar skulden för att Pearl Harbor-anfallet kom som en överraskning.